

Чернов Сергій Валерійович,
аспірант ОРІДУ НАДУ при Президентові України

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Комплексна експертиза проектів займає значне місце в життєвому циклі управління проектами і проводиться на будь-якій стадії управління проектами з метою відповідності цілей проектів завданням проекту, запланованим показникам проекту, нормативним і законодавчим документам, відповідності вимогам екологічної, промислової та будівельної безпеки. Основним завданням державної експертизи проекту є систематичний аналіз фінансових, економічних, екологічних, соціальних, технічних, інноваційних та інших аспектів проекту з метою визначення, чи досягає проект своїх цілей.

Ключові слова: комплексна експертиза проекту, критерії інвестпроектів, види експертизи, нормативно-правові акти, сфера публічного управління.

Chernov Sergii

PERSPECTIVES AND PRIORITIES OF FORMING OF COMPLEX MECHANISMS OF THE STATE EXAMINATION OF THE PROJECT IN UKRAINE

Due diligence projects has a significant presence in the life cycle of project management and held at any stage of project management with a view to the objectives of projects, project tasks, project planning figures, regulatory and legal documents, compliance with environmental, industrial and construction safety. The main task of the state examination of the project is a systematic analysis of the financial, economic, environmental, social, technological innovation and other aspects of the project in order to determine whether the project achieves its objectives.

Keywords: comprehensive assessment of projects, investment criteria, types of examination regulations, the scope of public administration.

Чернов Сергей Валерьевич

**ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРИОРИТЕТЫ ФОРМИРОВАНИЯ
КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОЙ
ЭКСПЕРТИЗЫ ПРОЕКТОВ В УКРАИНЕ**

Комплексная экспертиза проектов занимает значительное место в жизненном цикле управления проектами и проводится на любой стадии управления проектами с целью соответствия целей проектов заданиям проекта, запланированным показателям проекта, нормативным и законодательным документам, соответствия требованиям экологической, промышленной и строительной безопасности. Основным заданием государственной экспертизы проектов является систематический анализ финансовых, экономических, экологических, социальных, технических, инновационных и других аспектов проекта с целью определения достижения результатов проекта.

Ключевые слова: комплексная экспертиза проектов, критерии инвестпроектов, виды экспертизы, нормативно-правовые акты, сфера публичного управления.

Постановка проблеми. На сучасному етапі одним з найбільш необхідних і поширених заходів розвитку суспільства і держави в цілому є впровадження адміністративних реформ, які розробляються і поетапно впроваджуються в різні сфери суспільного життя, і за своєю сутністю є комплексом інвестиційних, соціальних, інноваційних, технічних проектів, управління якими є невід’ємною функцією і головним завданням органів державної влади.

Суть державного управління інвестиційними проектами полягає в тому, що держава на макроекономічному рівні прогнозує, планує, організовує, стимулює і регулює інвестиційну діяльність суб’єктів, яка здійснюється через реалізацію інвестиційних проектів. Проведення комплексної експертизи

інвестиційних проектів в публічній сфері з кожним роком стає більш актуальним як для держави в цілому, так і в рамках здійснення регіональних проектів і програм, зокрема в аспекті державно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз актуальних публікацій за цією проблематикою дозволяє зробити висновок, що проблеми комплексного механізму експертизи проектів привертають увагу як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Цим аспектам методології проектного менеджменту присвячено досить велику кількість наукових праць Т. М. Безверхнюк, С. Д. Бушуєва, В. І. Воропаєва, І. І. Мазура, Н. Г. Ольдерогге, М. Л. Разу, В. Д. Шапіро, Ю. М. Шарова та ін.

В той же час залишаються недостатньо дослідженими питання експертизи державних проектів, які в них повною мірою не розглядалися.

Мета статті. Метою дослідження є висвітлення поняття, критеріїв, аргументів та видів застосування комплексної експертизи інвестиційних проектів у сфері публічного управління та аналіз нормативно-правових актів, що регламентують діяльність з управління проектами в публічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Управління проектами в публічній сфері – це управління проектами і програмами, які спрямовані на реформування державного управління. У таких програмах суб'єктами виступають органи влади та державні організації, яким за результатами програми визначаються нові норми, внаслідок чого, очікується поліпшення положення громадян, як кінцевим бенефіціаром програми, що є однією з цілей державної програми публічної політики [10].

Незважаючи на політичну та економічну кризу в Україні, зменшення основних макроекономічних показників економіки, все ж таки економічний потенціал держави і державний сектор економіки України приваблює все більше і більше інвесторів, зацікавлених у здійсненні антикризових та інвестиційних проектів у відносно новому та недостатньо високо конкурентному ринку.

Для вирішення проблеми подальшого поліпшення інвестиційного клімату, збільшення надходжень інвестицій в економіку України, в тому числі і регіональних проектів, необхідно дебюрократизувати діяльність держави, удосконалити методологію управління проектами, розробити нові українські стандарти управління проектами, системізувати терміни, принципи і процедури прийняття погоджень і рішень органами виконавчої влади з питань державної експертизи.

Запроваджуючи нові інноваційні інструменти управління проектами до публічної сфери, необхідно врахувати специфіку публічного управління:

- у публічній сфері управлінська діяльність має за мету забезпечення умов функціонування суспільства загалом, задовольняючи різноматні потреби суспільства;
- управлінська діяльність характеризується значно вищим рівнем відповідальності перед суспільством, ніж у приватній сфері, та з набагато більшими обмеженнями;
- органи публічного управління забезпечують законність діяльності суб'єктів перед суспільством завдяки адміністративним методам;

У державі під назвою «проект» реалізується значна кількість різноманітних справ, які формуються і реалізуються незалежно одна від одної, від загальносуспільних інтересів, перспектив розвитку. Тому роль публічного управління має зводитися до ефективного управління проектами і програмами, з'ясування і узагальнення спільних тенденцій і виявлення реальних потреб у впровадженні конкретних проектів для суспільства.

При управлінні проектами та програмами в публічній сфері особлива важлива участь суспільства у формуванні вимог до виконавчої влади. З цією метою необхідно вводити багаторівневу експертизу:

- узгодження та координація експертизи між відомствами та міністерствами, для врахування інтересів державних службовців;
- «експертиза рівних» – експертиза результатів робіт одних постачальників іншими (в тому числі потенційними);

- громадська експертиза (забезпечується публікацією вимог і результатів робіт з урахуванням зауважень, що надійшли від різних зацікавлених осіб), яка враховує інтереси різноманітних груп громадян, на які впливають результати робіт за державною програмою;
- незалежна обов'язкова експертиза, яка перевіряє факт виконання різноманітних вимог до програми [10].

Основним визначенням «комплексної експертизи проекту» є систематичний і всеохоплюючий аналіз фінансових, економічних, екологічних, соціальних, технічних, інноваційних та інших аспектів проекту з метою визначення того, чи досягає проект своїх цілей [12].

Поняття «експертизи інвестиційних проектів» також включає в себе розгляд, детальний аналіз певних галузей діяльності в рамках проекту і складання загальної картини ходу і стану проекту з метою підвищення якості виконання як даного проекту, так і проектів організації (органів публічного управління) загалом [13].

У періодичній літературі серед експертів існують також різні «поняття експертизи», такі як оцінка та оцінювання, що відносяться до експертизи проектів, але які мають відзначний характер і відносяться до різних фаз життєвого циклу проекту. Так, експертиза проекту проводиться раніше, в передінвестиційній фазі проекту, і носить передбачуваний, можливий характер пропозиції, результатом якого повина стати документально оформлена впевненість у відповідності проекту певним вимогам і правилам. Оцінка проекту проводиться на більш пізній стадії життєвого циклу проекту, в стадії контролю та моніторингу проекту, і включає в себе аналіз минулого періоду та пропозиції щодо необхідності подальших дій за проміжними результатами проекту. Здійснення оцінки проекту дає можливість визначити виконання планових показників проекту або фактичних відхилень, причин його невиконання, а також визначити, наскільки ефективно використовуються ресурси проекту для досягнення поставлених проектних цілей [17].

Головними аргументами доцільності застосування концепції управління проектами для розробки та здійснення державних програм і проектів є:

- методи й інструменти управління проектами у професійному управлінні є найбільш досконалими, апробованими і застосованими у світовій практиці та швидко адаптовуються до національних умов;
- на основі управління проектами органами державної влади ефективно вирішується проблема контролю витрат і термінів проектів;
- результати робіт мають бути конкретним продуктом, за яким визначається ступінь задоволення потреб громадян;
- у процесі реалізації проектів в публічній сфері вирішується проблема координації дій між багатьма структурами і органами влади;
- на основі проектного підходу визначають мету і необхідні завдання проекту, ієрархічну структуру робіт по принципу «дерева цілей»;
- за допомогою методології управління проектами здійснюється ефективне використання і управління проектними ресурсами;
- проектний підхід дає змогу оцінити діяльність органу державного управління безпосередньо громадянами держави [15].

Отже, доцільність впровадження методів та прийомів проектного управління проектами є дуже актуальною в публічній сфері.

Так, експертиза спроможності інвестиційних проектів у публічній сфері передбачає два етапи: попередня експертиза та комплексна експертиза.

У ході попередньої експертизи аналізується фінансовий стан заявника, здійснюється перевірка достовірності даних, дається попередня фінансова оцінка інвестиційних проектів. Результати попереднього дослідження є підставою для проведення комплексної експертизи, що передбачає фінансову і економічну оцінку власне проекту. На цьому етапі здійснюється також аналіз проектних проектних ризиків, причин їх виникнення, виробляються заходи страхування від ризиків. Паралельно виробляються схеми фінансування проекту, альтернативні варіанти, коригуються вихідні дані по проекту. За

необхідності на кожному етапі експертизи можуть бути залучені незалежні експерти та спеціалізовані фірми.

У Методиці проведення державної експертизи інвестиційних проектів органами виконавчої влади, затвердженої наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 243 від 13 березня 2013 року визначено процедури та стадії проведення державної експертизи [16].

За результатами експертизи готується висновок, що містить аналіз причин, а також рекомендації щодо організаційних рішень та заходів для подолання несприятливого розвитку даного проекту або, у разі успішного розвитку проекту, для систематизації та тиражування позитивного досвіду.

Основні напрямки експертизи включають сім різних аспектів. У складних великих інвестиційних проектах за кожним із напрямків формується група експертів у складі експертного органу, що видає експертний висновок.

Комерційний напрямок полягає в тому, щоб оцінити проект як комерційний захід, що дає прибуток. Тут зіставляються вкладені кошти з доходами і прибутком, які дозволяють отримати здійснення аналізованого інвестпроекту.

Технічний напрям комплексної експертизи розглядає такі питання, як правильність вибору технології виробництва, закупівлі основного і допоміжного устаткування, організації поставок сировини, матеріалів та інші виробничі аспекти, закладені в проект.

Інституційний напрямок експертизи звертає увагу на відповідність рішень проекту чинному законодавству країни, де передбачається реалізація проекту. Тут аналізується правильність застосування в проекті особливостей оподаткування, калькулювання витрат, ліцензування тощо.

Соціальний напрямок експертизи розглядає проект з точки зору вирішення соціальних питань в регіоні (зайнятість населення, заробітна плата працівників, охорона праці, рішення щодо розвитку соціально-побутової інфраструктури).

Екологічний напрямок покликаний розглянути проект з точки зору його взаємин з навколишнім середовищем (питання охорони природи, нейтралізації

шкідливих впливів проекту на навколишнє середовище, питання утилізації відходів).

Фінансовий напрямок комплексної експертизи проекту дає оцінку проекту з боку ефективності інвестицій, їх формування для реалізації проекту та використання в ньому.

Економічний напрям експертизи аналізує всі сторони й особливості ефективності проекту. Тут приділяється увага методам розрахунку, повноті й обґрунтованості економічних розрахунків, робиться висновок про правильність висновків про доцільність розробки даного проекту.

Залежно від того державного органу, який проводить експертизу, та цілей проведення експертизи, розрізняють державну, відомчу, внутрішню, зовнішню і незалежну експертизу.

Державна експертиза проектів проводиться державними структурами виконавчої влади або місцевого самоврядування на замовлення органів публічного управління з метою оцінки проекту з боку інтересів органів виконавчої влади або місцевого самоврядування.

Відомча державна експертиза проводиться відомчими структурами і має на меті визначення або перевірки ефективності проекту, правильності прийнятих вихідних даних і умов. Особливу увагу приділяється відповідності проектних рішень економічної і технічної політики, що проводиться державними органами керівництва галузю.

Внутрішня державна експертиза проводиться фахівцями державних підприємств, органів виконавчої влади, де виконується проект, з метою перевірки та контролю виконання проектних завдань.

Зовнішня незалежна державна експертиза проектів полягає в проведенні експертизи уповноваженими органами при передачі проекту на розгляд в спеціалізовану організацію, яка не має відношення ні до замовника експертизи, ні до розробника проекту.

У найбільш повною мірою в законодавчих та нормативних актах описані види і вимоги експертизи проектів у сфері будівництва. Серед основних

нормативно-правових актів, що регулюють порядок проведення експертизи, необхідно відзначити Постанову Кабінету Міністрів України № 1269 від 31 жовтня 2007 року «Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи», в якому визначено, що «програми та проекти незалежно від джерел фінансування підлягають обов'язковій комплексній державній експертизі (за винятком проектів будівництва, затвердженим переліком, затвердженим Мінрегіонбудом за погодженням з Держкомпідприємництвом України) [27].

Експертиза проектів будівництва проводиться в установленому Кабінетом Міністрів України порядку експертними організаціями незалежно від форми власності, які відповідають критеріям, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування. При цьому до проведення експертизи залучаються (в тому числі на підставі цивільно-правових договорів) експерти з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки.

Обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, які:

- належать до IV і V категорій складності, – щодо додержання нормативів з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення;
- споруджуються на територіях із складними інженерно-геологічними та техногенними умовами, – в частині міцності, надійності та довговічності будинків і споруд;
- споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, – щодо кошторисної частини проектної документації [5].

Експертиза інвестиційних будівельних проектів – це оцінка проекту з метою запобігання будівництва таких об'єктів, які не відповідають вимогам державних норм і правил або завдають шкоди охоронюваним законом правам та інтересам громадян, юридичних осіб або держави, а також для оцінки ефективності здійснюваних капітальних вкладень [25].

Інвестиційні проекти, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, коштів бюджетів регіональних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також інвестиційні проекти, що мають важливе народногосподарське значення, незалежно від джерел фінансування та форм власності об'єктів капітальних вкладень, підлягають державній експертизі, здійснюваної уповноваженими на те органами державної влади.

Складовою частиною комплексної державної експертизи інвестиційних програм і проектів будівництва, які здійснюються на території України є:

- Державна інвестиційна експертиза;
- Державна санітарно-гігієнічна експертиза;
- Державна екологічна експертиза проекту по об'єктах незалежно від їх кошторисної вартості та приналежності;
- Державна експертиза з питань пожежної безпеки;
- Державна експертиза з питань охорони праці;
- Державна експертиза з енергозбереження;
- Державна експертиза проектів у питаннях протиаварійного захисту;
- Державна експертиза містобудівної документації;
- Державна експертиза проектів будівництва.

Комплексна експертиза проектів займає значне місце в життєвому циклі управління проектами і проводиться на будь-якій стадії управління проектами з метою відповідності цілей проектів, завданням проекту, запланованим показникам проекту, нормативним і законодавчим документам, відповідності вимогам безпеки і якості, в основному екологічної, промислової та будівельної безпеки. Результатом проведення комплексної експертизи проектів у публічній сфері згідно законодавства має стати підтвердження відповідно проекту

вимогам і правилам, документально зафіксованим у вигляді комплексу нормативно-правових актів та постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи» № 560 від 11 травня 2011 року [22], постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок затвердження Порядку та критеріїв оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів» № 684 від 18 липня 2012 року [23], постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення державної експертизи інвестиційних програм (проектів)» № 701 від 09 червня 2011 року [24], постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» № 1027-2008-п від 26 листопада 2008 року [25], наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження методики проведення державної експертизи інвестиційних проектів та формами висновків за її результатами» № 243 від 13 березня 2013 року [16], наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Положення про оцінку та конкурсний відбір запропонованих міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади інвестиційних проектів, що передбачають залучення коштів державного бюджету, і утворення комісії Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з оцінки та конкурсного відбору інвестиційних проектів» № 697 від 13 червня 2012 року [17], наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про деякі питання підготовки документів для реалізації проектів соціально-економічного розвитку» № 699 від 20 червня 2013 року [18], наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Порядок розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» № 724 від 19 червня 2012 року [19], наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження методичних рекомендацій з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» № 1279 від 13 листопада 2012 року [20],

наказу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій «Про проведення державної експертизи з питань пожежної безпеки проектів будівництва та іншої документації» № 186 від 23 листопада 2004 року [21].

На підставі вищевказаної Методики проводиться державна інвестиційна експертиза, яка визначає основні критерії такої оцінки, такі як: актуальність проекту, соціальна спрямованість, ефективність використання бюджетних коштів, достовірність техніко-економічних розрахунків, обґрунтованість обсягу та форми надання державної підтримки для реалізації інвестиційного проекту, наявність необхідного кадрового, матеріально-технічного забезпечення, узгодження екологічних, соціально-економічних інтересів, відповідність вимогам законодавства [25].

Додаткові аспекти комплексної експертизи, як її складової частини, проводяться відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» для експертизи проектів будівництва [5], Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного контролю» [4] для санітарно-гігієнічної експертизи, відповідно Законом України «Про екологічну експертизу» [2] для екологічної експертизи проекту, Законом України «Про пожежну безпеку» [6] для державної експертизи з питань пожежної безпеки, Законом України «Про охорону праці» [7] для проведення держекспертизи на відповідність питань охорони праці, Законом України «Про енергозбереження» [3] для державної експертизи з енергозбереження.

Якщо хоча б по-одному з показників отримано негативний результат, цей проект необхідно відхилити або відправити на доопрацювання. Негативний експертний висновок, який містить чітко сформульоване та обґрунтоване зауваження, вимагає суттєвого доопрацювання пропозиції, дається в разі, коли:

- чиста приведена вартість є негативною;
- внутрішня форма прибутковості менше нормативної ставки дисконту;
- індекс прибутковості проекту становить менше 1.

Якщо за результатами оцінки економічної ефективності інвестиційної пропозиції замовнику або органу, який проводить державну експертизу, чиста приведена вартість є позитивною, внутрішня норма дохідності більше нормативної ставки дисконту, а індекс прибутковості перевищує 1, то проекту видається позитивний експертний висновок. Якщо за результатами проведеного дослідження отримано позитивний висновок експертизи, то рекомендується переходити до наступного етапу - оцінки соціального ефекту і економічного ефекту від реалізації проекту для органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади [5].

На цьому етапі комплексної експертизи інвестпроектів визначаються окупність проекту, оцінка терміновості проекту, мінімізація ризиків проекту, характеристика пріоритетності для регіону, визначення відповідності програмним завданням, узгодження отриманого результату.

Перевага в проектах публічної сфери повинна віддаватися пріоритетним проектам, які гарантують створення найбільшої кількості додаткових робочих місць, відповідності соціально-економічним програмам розвитку регіону, володіють кумулятивним і синергетическим ефектом при реалізації інвестпроекту.

Кожен з етапів комплексної експертизи повинен завершитись висновками уповноваженого спеціалізованого органу, що проводить експертизу, які визначатимуть позицію замовника - органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування щодо інвестиційного проекту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку. Таким чином, на першому етапі комплексної експертизи проекту необхідно визначитися щодо доцільності співпраці з інвестором та відповідності запропонованого ним інвестиційного проекту основним вимогам замовника - органів виконавчої влади або органів місцевого самовизначення. У разі позитивного експертного висновку інвестиційний проект переходить на другий етап експертизи, при якому необхідно отримати результати інших необхідних експертиз інвестпроекту, а замовнику проекту –

органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування, визначитися в необхідності прийняття безпосередньої участі в його реалізації.

Публічна сфера є однією з пріоритетних щодо використання методів та прийомів управління проектами. Одними з чинників успіху в реалізації публічних реформ є вдосконалення методології управління проектами, більш широке впровадження комплексної експертизи інвестиційних проектів в органах державної виконавчої влади, проведення регулярних і успішних інновацій в механізмах державного управління, а проектне управління є найбільш актуальним, прогресивним і ефективним інструментом для впровадження інновацій у всіх сферах державного управління.

Література.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ від 09 листопада 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

2. Закон України «Про екологічну експертизу» № 45/95 ВРУ від 09 лютого 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Закон України «Про енергозбереження» № 74/94-ВРУ від 01 липня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.

4. Закон України «Про забезпечення санітарного та екологічного благополуччя населення» № 4004 ВРУ від 24 лютого 1994 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.

5. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI ВРУ від 17 лютого 2011 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

6. Закон України «Про пожежну безпеку» № 3745-ХІІ ВРУ від 17 грудня 1993 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

7. Закон України «Про охорону праці» № 2694-ХІІ ВРУ від 14 жовтня 1992 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Безверхнюк Т. М., Котова Н. О., Технології та інноваційні механізми управління програмами розвитку регіонів і міст., Підручник, – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. – 251 с.
9. Безверхнюк Т. М., Левицький А. О., Пеклун К. В., Руда І. В., Сенча І. А., Сивак Т. В., Технологія управління соціальними проектами – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. – 292 с.
10. Безверхнюк Т. М., Котова Н. О., Попов С. А., Управління проектами в публічній сфері., навчальний посібник, – Одеса, ОРІДУ НАДУ, 2011. – 342 с.
11. Капитанов В. П. Проектний процес: управление и обоснование. Учебное пособие, – Одесса–Севастополь : узд.ООО ПП «Арт-принт, 2008. – 256 с.
12. Мазур І. І., Шапіро В. Д., Управление проектами, Издат. Москва, «Економіка», 2001. – 317 с.
13. Мазур І. І., Шапіро В. Д., Ольдерогге Н. Г., Девелопмент, Издат. Москва : «Економіка», 2004. – 264 с.
14. Малаховська С. М., Експертиза регіональних інвестиційних проектів органами місцевого самоврядування, Журнал «Управління сучасним містом» № 3–4 /7–12 (23–24), 2006. – 128–132 с.
15. Разу М. Л., Управление проектом. Основы проектного управления: учебник – М. : КНОРУС, 2012. – 760 с.
16. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі «Про погодження методики проведення державної експертизи інвестиційних проектів та форми висновку за її результатами» № 243 від 13 березня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.
17. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Положення про оцінку та конкурсний відбір запропонованих міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої

влади інвестиційних проектів, що передбачають залучення коштів державного бюджету, і утворення комісії Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з оцінки та конкурсного відбору інвестиційних проектів» від 13 червня 2012 року № 697 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.

18. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 699 від 20 червня 2013 року «Про деякі питання підготовки документів для реалізації проектів соціально-економічного розвитку» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1066-13>.

19. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Порядок розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» № 724 від 19 червня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1309-12>.

20. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження методичних рекомендацій з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» № 1279 від 13 листопада 2012 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854.

21. Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій «Про проведення державної експертизи з питань пожежної безпеки проектів будівництва та іншої документації» № 186 від 23 листопада 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.

22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи» № 560 від 11 травня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок затвердження Порядку та критеріїв оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів» № 684 від 18.07.2012.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/847-2011-%D0%BF>.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку проведення державної експертизи інвестиційних програм (проектів)» № 701 від 09 червня 2013 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/683-2012-п>.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» № 1027-2008-п від 26 листопада 2008 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1027-2008%D0%BF>.

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про проекти із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти)» № 1255 від 08 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1255-2010-%D0%BF>.

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи» № 1269 від 31 жовтня 2007 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws>.